

Józef Bakalarz

Biuletyn polonijny

Collectanea Theologica 58/1, 137-152

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN POLONIJNY

Zawartość: I. DOKUMENTY STOLICY APOSTOLSKIEJ. 1. Zbiór dokumentów na temat duszpasterstwa migracyjnego. — 2. Duszpasterstwo migrantów a formacja kapłańska. II. RUCH APOSTOLATU EMIGRACYJNEGO. 1. Geneza ruchu. — 2. Natura, cel i zadania ruchu. — 3. Działalność apostołska. — 4. Struktura ruchu. — 5. Duchowość i formacja członków*.

I. DOKUMENTY STOLICY APOSTOLSKIEJ

1. Zbiór dokumentów na temat duszpasterstwa migracyjnego

Za staraniem i pod patronatem Papieskiej Komisji dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów w 1985 r. ukazało się w Rzymie dzieło *Chiesa e mobilità umana. Documenti della Santa Sede dal 1883 al 1983*. Redaktorami dzieła są G. Tassello i L. Favero, a wydawcą — Centro Studi Emigrazione w Rzymie.

Dzieło, liczące 1043+XLIX stron, jest zbiorem 326 oficjalnych dokumentów Stolicy Apostolskiej, odnoszących się do różnych form ruchliwości ludzkiej, głównie migracji. Trzon dzieła stanowią dokumenty, ujęte chronologicznie, zamieszczone w całości lub w części odpowiadającej tematyce zbioru. Poszczególne dokumenty zachowano w języku oryginalnym: łacińskim, włoskim, francuskim czy jeszcze innym. Kilka z nich (przemówienia Jana Pawła II) jest w języku polskim.

Uzupełnieniem zbioru jest krótki wstęp (abp E. Clarizio), prezentacja zbioru (G. Tassello) i dwa opracowania wprowadzające. Pierwsze — autor G. Rosoli — zawiera historyczne refleksje na temat zaangażowania Stolicy Apostolskiej w zjawisku ruchliwości ludzkiej (s. XIII—XXX). Drugie zaś, którego autorem jest V. De Paolis, traktuje o kanonicznych aspektach nauczania Stolicy Apostolskiej w dziedzinie migracji (s. XXXI—XLIX). Pomocą w korzystaniu ze zbioru jest obszerny indeks rzeczowy (s. 893—1012) i osobowy, a także spis dokumentów.

Ideę opracowania zbioru przyjęto na posiedzeniu plenarnym Papieskiej Komisji w 1983 r., a jej realizację powierzono Centrum Studiów Emigracji w Rzymie, kierowanemu przez skalabrinianów, zgromadzenia poświęconego duszpasterstwu emigracji włoskiej. Redaktorzy z góry założyli, że opracują zbiór dokumentów z okresu od 1883 do 1983 r. Ta pierwsza data oznacza powstanie organu wydawniczego „Acta Sanctae Sedis”, którego kontynuatorem od 1909 r. są znane nam do dziś „Acta Apostolicae Sedis”. Już to wskazuje, że w omawianym zbiorze postanowiono zamieścić dokumenty opublikowane jedynie w tych dwóch wydawnictwach (s. IX).

To, mające ułatwić redaktorom prace poszukiwawcze, założenie jest w efekcie głównym mankamentem zbioru, gdyż z tej racji nie znalazło się tam wiele cennych dokumentów opublikowanych przed 1883 r., a także ogłoszonych później, ale w wydawnictwach nieurzędowych, jak np. w „L'Osservatore Romano” czy „On the Move”. Redaktorzy są jednak świadomi tego braku i dlatego zapowiedzieli (s. VII, X) kontynuację prac oraz wydanie drugiego tomu zbioru. Skądinąd wiadomo, że w przygotowywanym tomie

* Redaktorem niniejszego biuletynu jest ks. Józef Bakalarz TChr., Lublin.

mają się ukazać także ważniejsze dokumenty pochodzące z różnych Kościołów lokalnych.

Ukazanie się pierwszego zbioru dokumentów kościelnych na temat migracji jest — pomimo wspomnianej niedoskonałości — ważnym wydarzeniem, odzwierciedlającym aktualne zainteresowanie Kościoła sprawami duszpasterstwa „ludzi w drodze”. Omawiane dzieło przypomina, że widoczny rozwój tego zainteresowania nastąpił już w końcu XIX w., czyli z rozpoczęciem masowej emigracji ludności katolickiej z Europy na nowe kontynenty.

O systematycznym wzroście zaangażowania się Stolicy Apostolskiej w sprawę opieki nad ludźmi wędrującymi świadczy w pewnej mierze ilość dokumentów wydanych za pontyfikatu poszczególnego papieża. I tak za Leona XIII wydano ich 19, za Piusa X — 26, za Benedykta XV — 24, za Piusa XI — 20, za Piusa XII — 47, za Jana XXIII — 16, za Pawła VI (łącznie z dokumentami soborowymi) — 93, za Jana Pawła I — 2, wreszcie za Jana Pawła II — 79. Biorąc pod uwagę, że zbiór zamyka się na 1983 r., ilość dokumentów wydanych przez obecnego Ojca św. została już przynajmniej podwojona.

Podobnie treść dokumentów odzwierciedla stopniowy rozwój myśli kościelnej w odniesieniu do zjawiska migracji. Według wspomnianego G. Rosoli we współczesnej myśli dominują idee: 1. eklezjalnego i misyjnego charakteru migracji; 2. waloru kultury w dziele ewangelizacji migrantów; 3. obrony i dowartościowania mniejszości etnicznych i obrządkowych; 4. dialogu pomiędzy lokalnymi Kościołami w odniesieniu do zjawisk ruchliwości ludzkiej; 5. obrony praw człowieka, zwłaszcza zaś prawa do migracji; 6. organizowania specyficznych instytucji duszpasterstwa migracyjnego; 7. doniosłej roli kapłanów i instytutów zakonnych w duszpasterstwie migrantów; 8. udziału świeckich w apostołacie migracyjnym; 9. wkładu migracji w dzieło powszechnego pokoju i jedności międzyludzkiej.

Przedstawione dzieło może i powinno stać się ważnym narzędziem upowszechnienia myśli Kościoła w dziedzinie ożywionego dziś zjawiska ruchliwości ludzkiej. Niezbędną pomocą jest ono dla tych, którzy zajmują się studium problemów pastoralnych w tym zakresie. Za swoisty podręcznik może ono służyć duszpasterzom migrantów. Warto je wreszcie zalecić jako narzędzie formacji przyszłych duszpasterzy i apostołów świata migracji.

2. Duszpasterstwo migrantów a formacja kapłańska

Kongregacja do Spraw Wychowania Katolickiego wydała w dniu 25 stycznia 1986 r. dokument *Il fenomeno della mobilità umana*, poświęcony sprawie formacji przyszłych kapłanów w aspekcie duszpasterstwa migracyjnego.¹ Jako list okrężny przesłała go następnie do wszystkich ordynariuszów diecezjalnych i rektorów seminariów duchownych.

List ten, podpisany przez kard. W. Bauma został opracowany przy współpracy Papieskiej Komisji dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów. Za staraniem obu tych dykasterii do dokumentu załączono związane z nim tematycznie materiały naukowe, o których niżej. Całość — dokument i materiały — została opublikowana w kwartalniku Seminarium 37 (1985) nr 4, 1—277 pod ogólnym tytułem zeszytu *De formatione ad pastorem migrantium curam*. Nadto, dla upowszechnienia tej problematyki, treść zeszytu została przedrukowana w odrębnym wydawnictwie: *Orizzonti pastorali oggi. Studi interdisciplinari sulla mobilità umana*, Citta del Vaticano 1986 s. 277.

W części wstępnej list zwraca uwagę na ogromne zjawisko współczesnej ruchliwości ludzkiej, z którego wyłaniają się różne jego sektory, a mianowicie

¹ *La pastorale della mobilità umana nella formazione dei futuri sacerdoti*, Servizio Migranti 22 (1986) nr 7—8, 214—222.

cie: migracja (50 mln migrantów, 20 mln uchodźców), podróże morskie (8 mln osób), koczownictwo (15 mln), podróże lotnicze (w USA 250 mln. w ciągu roku), turystyka zagraniczna (300 mln), pielgrzymki (30 mln). „Ludzie w drodze”, jak się ich nazywa, przeżywają różnorodne problemy życiowe i pastoralne.

Kościół, który stale towarzyszy ludziom oderwanym od ich naturalnego środowiska, dostrzega obecnie konieczność nie tylko informowania w tej dziedzinie, ale także lepszego przygotowania wszystkich kapłanów (diecezjalnych i zakonnych), sióstr zakonnych i w ogólności tych świeckich, którzy mają podjąć pracę apostołską na tym polu. Dotychczasową przygodność działań pastoralnych w środowiskach „ludzi w drodze” należy zastąpić systematyczną pracą, prowadzoną zgodnie ze wskazaniami Stolicy Apostolskiej.

Proces uwrażliwienia duszpasterzy na potrzeby ludzi wędrujących trzeba rozpocząć w seminariach duchownych. Normy formacyjne należy czerpać z nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego² i z instrukcji Kongregacji do Spraw Wychowania Katolickiego: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z 6 stycznia 1970 r.³

Odwołując się do tych aktów prawnych omawiany dokument przypomina obowiązek zapewnienia przyszłym kapłanom formacji pastoralnej, zarówno ogólnej, jak i specjalnej. Ta druga ma być przystosowana do różnych zadań, potrzeb i kultur. Określenie zasad formacji specjalnej należy do konferencji biskupów.

Wyspecjalizowaną formację w zakresie duszpasterstwa migrantów i innych kategorii ludzi wędrujących należy zapewnić wszystkim przyszłym kapłanom, a w szczególności tym, którzy — już jako kapłani — są zaangażowani w rozwój i koordynowanie tego duszpasterstwa na płaszczyźnie krajowej i regionalnej.

Zgodnie z obowiązującymi normami prawa, które list przypomina, specjalną formację w dziedzinie duszpasterstwa migracyjnego należy zapewnić alumnom w seminariach, bądź młodym kapłanom. W związku z tym bardzo aktualne stają się dziś wyspecjalizowane instytuty pastoralne dla prowadzenia tej formacji. W seminarium zaś istnieją różne możliwości realizowania formacji specjalnej (np. dodatkowy przedmiot, specjalne wykłady, kursy wakacyjne).⁴

Niezależnie od tego, w całej formacji seminaryjnej i w ramach różnych przedmiotów teologicznych i pastoralnych należy uwrażliwiać przyszłych kapłanów na specyficzne potrzeby pastoralne ludzi wędrujących, korzystając przy tym z nauki i wskazań zawartych w oficjalnych dokumentach Kościoła.

List uzupełnia aneks, zawierający wyjaśnienia szczegółowych kwestii. Nadto dołączono do niego wspomniane materiały (16 artykułów), które stanowią pewną doraźną pomoc w zrozumieniu niektórych problemów duszpasterstwa migracyjnego. Dotyczą one: ruchliwości ludzkiej i życia kościelnego (J. Beyer), migrantów jako podmiotu praw (G. Tassello), obecności migrantów w Kościele partykularnym (E. Corecco), ruchliwości ludzkiej i liturgii (A. Nocent), wiary i pobożności ludowej migrantów (G. Rosoli), migracji w świetle Nowego Testamentu (G. Danesi), migracji i religii w świetle Starego Testamentu (S. Pisano), Kościoła wobec uchodźców (A. Perotti), duszpasterstwa migrantów według Kodeksu

² Zob. kan. 255—257; J. Beyer, *Le nouveau Code de Droit Canonique et la pastorale de la mobilité*, *On the Move* 13 (1983) nr 3, 3—28; J. Bakalarz, *Kodeks Prawa Kanonicznego a migranci*, *Collectanea Theologica* 56 (1986) nr 3, 160—166.

³ AAS 62 (1970) 321—384. Zob. zwłaszcza numery: 64, 67, 80, 82, 83, 84, 96, 101.

⁴ J. Bakalarz, *Dobór, przygotowanie i nominacja misjonarza migrantów*, w: *Studia Polonijne*, t. IV, Lublin 1981, 91—112.

Prawa Kanonicznego (V. De Paolis), obcokrajowców we Włoszech (M. Pergheim), Kościoła wobec migrantów innych religii (Th. Michel), islamu w kontekście migracji europejskiej (A. Crolius), małżeństw katolicko-muzułmańskich (S. Villeggiant), uchodźców afrykańskich (P. Arrupe), służby jezuitów wśród uchodźców (M. Campbell-Johnston), migrantów i uchodźców w Afryce (M. Schultheis).

ks. Józef Bakalarz TChr., Lublin

II. RUCH APOSTOLATU EMIGRACYJNEGO

Ruchy odnowy w Kościele istniały we wszystkich epokach chrześcijaństwa. W naszych czasach stały się one zjawiskiem interesującym miliony ludzi w całym świecie. Fenomen ten jest jakby dojrzalym owocem rozwoju różnego rodzaju inicjatyw kościelnych, budzących się od końca XIX w. Do ich bujnego rozwoju przyczynił się Sobór Watykański II ze swą ideą przystosowanej odnowy Kościoła. Ruchy są bowiem z jednej strony przejawem tej odnowy, a z drugiej są zaczątkiem nieustannej odnowy życia Kościoła¹.

Najwyżsi pasterze przyznają, że współczesne ruchy wnoszą „nieodzowny i dobroczynny wkład”² w życie Kościoła, i dlatego stanowią „zjawisko budzące nadzieję”³. Według papieża Jana Pawła II „zrzeszanie się w różne grupy i ruchy apostołskie będzie miało w przyszłości decydujące znaczenie”⁴. Można powiedzieć, że są one jakąś zapowiedzią nowej epoki ewangelizacji, gruntownej i powszechnej, obejmującej wszystkich ludzi, różne środowiska społeczne, zarówno Kościół jak i świat.

Widoczna dziś w Kościele różnorodność ruchów wynika z bogactwa udzielania się Ducha, który rozdziela każdemu właściwe dary, a także z rozmaitych potrzeb społeczności kościelnej⁵. Większość ruchów podejmuje dlatego różnorodne dzieła apostołatu, a mianowicie działania związane z ewangelizacją, pobożnością i miłością społeczną oraz z ożywianiem duchem chrześcijańskim porządku doczesnego⁶.

Pośród wielu współczesnych ruchów kościelnych⁷ pod tchnieniem Ducha Świętego budzi się i nabiera coraz większej mocy Ruch Apostołatu Emigracyjnego, którego specyficznym środowiskiem działania jest emigracja, będąca dziś rozległym polem ewangelizacji.

Ten młody ruch (RAE) odnajduje powoli swą tożsamość i odkrywa własny charyzmat. Stąd poniższe informacje i rozważania, oparte w przeważającej mierze na *Dyrektorium* tegoż ruchu, mają na celu pomóc mu w tym pilnym zadaniu. Ukazują one genezę i teologiczne założenia RAE, jego apostołskie zadania, sposób jego apostołatu, strukturę, duchowość i formację jego członków.

1. Geneza ruchu

Autentyczne ruchy odnowy są owocem udzielania się Ducha Świętego w społeczności kościelnej. Wolno wierzyć, że również powstanie RAE jest dziełem szczególnego impulsu Ducha. Tylko On bowiem otwiera umysł

¹ M. Camisasca, *Verso il Sinodo sul laicato*, Roma 1986, 14.

² Jan Paweł II, przem. 28 I 1985, nr 4, *L'Osservatore Romano* (=OR) 6 (1985) nr 1, 24.

³ Jan Paweł II, przem. 12 IX 1985, nr 1, OR 6 (1985) nr 9, 29; Kongregacja do Spraw Nauki Wiary, *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu*, 22 III 1986, nr 69, Rzym 1986, 40.

⁴ Przem. 28 I 1985, nr 4, OR 6 (1985) nr 1, 24.

⁵ 1 Kor. 12, 11; konstytucja *Lumen gentium*, nr 12.

⁶ Por. Kodeks Prawa Kanonicznego (1983), kan. 298.

⁷ Zob. *Movimenti ecclesiali contemporanei*, wyd. A. Favale, Roma 1980.

i daje zrozumienie potrzeb emigrantów, przemienia ludzi i zapala ich serca apostołską gorliwością, napełnia ich swoją mocą, kieruje nimi, rodzi nadprzyrodzone owoce i zbawia⁸.

Jednakże działanie Ducha Chrystusa zakorzenia się w konkretnej sytuacji historycznej i dlatego trudno je odróżnić od działania ludzkiego. Chcąc więc zrozumieć genezę ruchu apostołskiego, trzeba z konieczności odwołać się do zewnętrznych okoliczności i wydarzeń, które doprowadziły do narodzin ruchu. W przypadku RAE tymi okolicznościami są: znak czasów, jakim jest współczesna emigracja; zaangażowana postawa Kościoła wobec emigracji; polska tradycja powszechnego apostołatu emigracyjnego.

Na tle tych okoliczności RAE jawi się jako: odczytanie znaku czasów, odpowiedź na apele Kościoła i twórcza odnowa polskiej tradycji apostołatu emigracyjnego.

a. Odczytanie znaku czasów

Podstawową przesłanką uzasadniającą potrzebę RAE jest współczesna emigracja, będąca „jednym z najbardziej złożonych i dramatycznych wydarzeń dziejowych”, a tym samym wymownym znakiem czasów⁹. Ogarnia ona wszystkie kontynenty i kraje, obejmując dziś ponad 50 mln ludzi różnych ras, religii i kultur. Oprócz bezpośrednich uczestników dotyka ona pośrednio jeszcze większe rzesze ich rodzin, potomków emigrantów, a także społeczności w różny sposób związane z emigrantami¹⁰.

Integralną częścią świata emigracji jest blisko 12-milionowa rzesza polskich emigrantów (Polaków i osób polskiego pochodzenia), tworzących w licznych krajach polonijne grupy etniczne. Co roku też odpywa z kraju z różnych przyczyn emigracja najnowsza: stała (ponad 20 tys. osób), czasowa (około 100 tys. emigrantów na kontraktach zagranicznych) lub sezonowa. Odmładza ona stare grupy polonijne i tworzy nowe środowiska emigracyjne¹¹.

Emigracja jest poważną próbą (emigracyjny szok, wykorzenie etniczno-kulturowe, brak adaptacji), pociągającą za sobą różne kryzysy (psychiczny, rodzinny, społeczny, kulturowy, religijny i moralny) w życiu emigrantów i ich otoczenia. Bolesne dramaty przeżywają na obczyźnie zwłaszcza uchodźcy, rozdzieleni małżonkowie, dzieci i młodzież. Wszelkie urazy emigranta wpływają często negatywnie na jego życie religijne (zaniechanie praktyk, indyferentyzm, odstępowanie od wiary) i moralne. Powstające w ten sposób emigracyjne cienie uwłaczają godności emigranta, hańbią niejednokrotnie imię Polaka w świecie i przynoszą szkodę jego Ojczyźnie¹².

Zło nie wynika tu z emigracji, która sama w sobie jest zjawiskiem naturalnym i dobrym, ale z okoliczności, które jej towarzyszą. W pierwszym rzędzie jest ono owocem wad i braków, które emigrant wynosi z sobą i w sobie z kraju; następnie wynika ono z naruszenia ewangelicznych i moralnych praw odnoszących się do emigracji, którą traktuje się często jedynie w aspekcie ekonomicznym, utylitarnie i egoistycznie. Wreszcie przyczyną wielu dramatów emigranta jest brak przygotowania go do emigracji oraz zaniechanie troski o niego po wyjeździe za granicę.

⁸ Por. Paulus VI, adh. ap. *Evangelii nuntiandi* 8 XII 1975, nr 75, AAS 68 (1976) 5—76.

⁹ Jan Paweł II, *Orędzie na Światowy Dzień Migracji, 16 VII 1985*, nr 1, *Collectanea Theologica* 56 (1986) nr 3, 157.

¹⁰ J. Bakalarz, *Współczesna migracja w świetle dokumentów Kościoła*, *Collectanea Theologica* 54 (1984) nr 1, 137—148.

¹¹ Zob. *Współczesne środowiska emigracji polskiej. Sytuacja duszpasterstwa*, Lublin 1985.

¹² *Towarzystwo Chrystusowe dla Polonii Zagranicznej, Dyrektorium Duszpasterstwa Emigracyjnego (= DDE) nr 21—35, Poznań 1984.*

Emigracja ma inne oblicze, jeśli za granicę wyjeżdżają ludzie przygotowani duchowo i psychicznie, a sam wyjazd jest praktykowany z kulturą i poszanowaniem zasad życia moralnego i społecznego, a także, gdy szersza społeczność otacza emigrantów wszechstronną opieką. Wówczas wyzwala ona zwykle człowieka z nędzy materialnej, upośledzenia społecznego czy politycznego. Warunki emigracji sprzyjają niejednokrotnie rozwojowi pełniejszej osobowości ludzkiej, ubogaceniu emigrantów o nowe wartości kulturowe, religijne i moralne. Jako przedstawiciele własnego narodu emigranci służą pomocą innym narodom i przyczyniają się do ich rozwoju¹³. Jako zaś „wędrowni świadkowie Chrystusa” mogą przyczynić się do rozwoju Kościoła w świecie i do zespolenia wokół Chrystusa całej rodziny ludzkiej¹⁴.

Współczesna emigracja, niosąca z sobą pewne zagrożenia i nadzieje, jest znakiem czasu, który chrześcijanie mają obowiązek badać i wyjaśniać w świetle Ewangelii¹⁵. Patrząc z tego punktu widzenia RAE jest środowiskiem wierzących w Chrystusa, które odczytało ów wymowny znak czasu, zinterpretowało go i stara się na niego twórczo odpowiedzieć. Odpowiedź ta zmierza do tego, aby zjawisko emigracji kształtować w duchu Ewangelii, tak, by ono nie pociągało za sobą zła, ale przynosiło dobro człowiekowi, narodom i Kościołowi.

b. Odpowiedź na apel Kościoła

Druga przesłanka, która objaśnia powstanie RAE, jest oparta na kościelnej wizji emigracji. Współcześni emigranci są szczególnym znakiem, że cały Lud Boży stale „przebywa na tułaczce daleko od Pana”¹⁶, żyje w diasporze (Jk 1, 1), wszędzie jako przybysz i obcy. Jako wspólnota pielgrzymów Kościół ma zawsze przed oczami Najświętszą Rodzinę, która znalazła się na wygnaniu w Egipcie i odtąd stanowi pierwowzór, przykład i ostoję dla wszystkich emigrantów. W szczególny sposób pamięta on przestrożę Chrystusa — prawdziwego emigranta i pielgrzyma na tej ziemi, który zaliczył emigrantów do swoich „braci najmniejszych” (Mt 25, 40) i zapewnił, że cokolwiek uczyniliśmy jednemu z nich, uczyniliśmy Jemu samemu. Tym sposobem Jezus utożsamiał się z emigrantami, a troskę o nich uznał za służbę sobie i za sprawdzian wiecznego zbawienia (Mt 25, 31—46)¹⁷.

Dlatego Kościół, idąc za przykładem swego Pana i Mistrza, uznaje apostołat emigracyjny za trwałą i integralną część swego posłannictwa zbawczego w świecie. Na rozległym polu ewangelizacji, jakim jest współczesna emigracja, apostołat ten stanowi poważny wkład w duszpasterską, ekumeniczną i misyjną działalność Kościoła¹⁸.

Właśnie dlatego od czasu Soboru Watykańskiego II Kościół głosi zasadę, że cały Lud Boży jest odpowiedzialny za ewangelizację świata emigracji. Wszyscy wierni — tak duchowni, jak i świeccy — są więc uprawnieni i obowiązani do apostołatu emigracyjnego, bez ograniczania go do jakichkolwiek granic terytorialnych, etnicznych czy wyznaniowych¹⁹.

Ostatni papież, w tym również Jan Paweł II, który zyskał sobie miano

¹³ *Tamże*, nr 36—56.

¹⁴ Dekret *Apostolicam actuositatem*, nr 14; Paulus VI, alloc. 7 IX 1970. AAS 62 (1970) 772.

¹⁵ Por. konstytucja *Gaudium et spes*, nr 4.

¹⁶ Konst. *Lumen gentium*, nr 6.

¹⁷ M. Smeraro, *Il mistero di un Popolo in cammino*, w: *Migrazioni*, t. II Roma 1985, 91—129.

¹⁸ DDE, nr 81—86.

¹⁹ S. Congr. Episcopis, Instr. *De pastorali migratorum cura*, 22 VIII 1969, nr 14, 56. AAS 61 (1969) 614—643.

„papieża emigrantów”, wielokrotnie apelowali o powszechne zaangażowanie apostołskie w tej dziedzinie, przypominając przy tej okazji zadania, jakie ciążyą na poszczególnych Kościołach lokalnych wobec swych synów i córek udających się za granicę i tam zamieszkających²⁰. Prawo kościelne określa nawet szczegółowe obowiązki, jakie w tym zakresie powinni wypełnić: konferencja biskupów, biskupi diecezjalni, proboszczowie, instytuty zakonne, świeccy apostołowie i ogół wiernych²¹.

Patrząc od tej strony RAE jest odpowiedzią na coraz częściej ponawiane apele Kościoła o powszechniejsze zaangażowanie wiernych w dzieło apostołatu emigracyjnego. Znaczenie istnienia ruchu staje się bardziej zrozumiałe na tle obecnej sytuacji duszpasterstwa emigracyjnego. Otóż we współczesnych warunkach świata emigracji przy jego zróżnicowaniu, z jego dużą zmiennością i duchem sekularyzmu, tradycyjne i mocno zinstytucjonalizowane duszpasterstwo emigrantów ukazuje coraz bardziej swe niedostatki czy wręcz swą niewystarczalność. Doświadczenie wskazuje, że potrzebuje ono dziś, bardziej niż kiedykolwiek, szerokiego wsparcia całych wspólnot kościelnych, wyspecjalizowanych dzieł apostołskich i świeckich apostołów²².

c. Odnowa tradycji apostołskiej

Trzecia przesłanka, tłumacząca powstanie RAE, jest związana ze specyficznymi potrzebami polskiej emigracji. Kościół w Polsce, który od wielu pokoleń towarzyszy „pielgrzymstwu polskiemu”, zawsze dostrzegał wielorakie potrzeby polskich emigrantów. Widział przy tym, że duszpasterstwo — które te potrzeby miało zaspokoić — powinno być dziełem współpracy pasterzy, emigrantów i szerszych rzesz wiernych w Polsce.

Do rozwoju powszechnego apostołatu emigracyjnego przyczynił się głównie kard. August Hlond, pierwszy duchowy opiekun polskiej emigracji. Jego zawołanie: „Na wychodźstwie polskie dusze giną” przypominało duchowy los emigrantów, a równocześnie było wezwaniem do całego katolickiego społeczeństwa w Polsce o podjęcie energicznej akcji opieki nad emigrantami, zwłaszcza świeżo opuszczającymi kraj. Z tej samej racji prymas ten głosił zasadę, ciągle zresztą aktualną, że „ratować braci na wychodźstwie to święty obowiązek katolicki i polski”²³.

Idea powszechnego apostołatu emigracyjnego była w Polsce wcielana w życie. Świadczyły o tym powstałe w przeszłości liczne dzieła apostołskie, a wśród nich: specjalne zgromadzenie — Towarzystwo Chrystusowe dla Wychodźców Polskich (1932 r.), stowarzyszenie Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie (1926 r.), inne stowarzyszenia katolickie, instytucje opiekuńcze i praktyki apostołskie²⁴.

Sytuacja w tej dziedzinie uległa gwałtownej zmianie po drugiej wojnie światowej. Nastąpił okres izolacji narodu w kraju i jego cząstki żyjącej poza granicami swej ojczyzny. Przestało istnieć wiele dzieł apostołatu emigracyjnego w kraju. Stopniowo też podupadały i osłabiały swą działalność polonijne dzieła społeczne, kulturalne i religijne na emigracji. Duszpasterstwo emigracyjne, pozbawione szerszej bazy kościelnej, ograniczyło swą działalność do środowisk polonijnych za granicą, a jego oddziaływanie społeczne zmalało. Dziś coraz bardziej widać, że duszpasterstwo to wymaga większego wsparcia ze strony Kościoła w Polsce.

²⁰ Jan Paweł II, *Orędzie* 16 VII 1985.

²¹ Instr. *De pastorali migratorum cura*, rozdz. III—VII.

²² Ruch Apostołatu Emigracyjnego, *Dyrektorium*, Poznań 1986, nr 26.

²³ J. Bakalarz, *Kardynał August Hlond jako Duchowy Opiekun Polskiej Emigracji*, *Studia Gnesnensia* 7 (1983) 37—67.

²⁴ Cz. Kamiński, *Duszpasterstwo na emigracji*, w: *Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce*, t. I, Lublin 1969, 639—661.

Począwszy od ostatniego soboru w naszym kraju zaczęła odżywać idea powszechnego apostołatu emigracyjnego. Wśród polskich biskupów (Konferencja Episkopatu), we wspólnotach kościelnych (Towarzystwo Chrystusowe) i w środowiskach naukowych (KUL, ATK) rodziły się stopniowo nowe inicjatywy, mające na celu duchowe wsparcie emigracji.

Spoglądając na RAE w tej perspektywie, widać, że ruch ten nawiązuje do wcześniejszych tradycji apostołatu emigracyjnego w Polsce, duchowo integruje istniejące dziś dzieła tegoż apostołatu, a także otwiera nowy okres w budzeniu powszechnego zaangażowania apostołskiego wiernych i wspólnot kościelnych wobec emigracji.

d. Narodziny ruchu

Przedstawione trzy przesłanki uzasadniają potrzebę rozwoju w kraju i na emigracji kościelnego ruchu z zadaniem apostołstwa emigracyjnego. One też w rzeczywistości przyczyniły się do narodzin Ruchu Apostołatu Emigracyjnego.

Sama idea tego ruchu zrodziła się w końcu lat siedemdziesiątych w Towarzystwie Chrystusowym dla Polonii Zagranicznej. We wspólnocie tej uświadomiono sobie pełniej, że misją zgromadzenia jest nie tylko służba duszpasterska na emigracji, lecz także wszelka działalność apostołska na rzecz emigrantów w kraju. Działalność ta powinna zmierzać w szczególności do ożywienia apostołskiego powołania Kościoła w Polsce wobec emigracji.

Z tą właśnie myślą chrystusowcy, działając za zgodą prymasa Polski, utworzyli w dniu 3 maja 1984 r. w Poznaniu Instytut Duszpasterstwa Emigracyjnego, którego celem jest formacja kadry apostołskiej dla emigracji oraz szerzenie ruchu apostołatu emigracyjnego.

Formalne narodziny ruchu nastąpiły w dniu 21—22 września 1985 r., gdy na Jasnej Górze spotkało się po raz pierwszy ponad 400 sympatyków apostołatu emigracyjnego, pochodzących z całej Polski i z różnych środowisk, na całonocnym czuwaniu modlitewnym w intencji polskich emigrantów. Przeżyte u stóp Królowej Polski i Polonii Zagranicznej czuwanie duchowo zjednoczyło wszystkich uczestników spotkania. Odtąd RAE zatacza powoli coraz szersze kręgi w kraju i na emigracji, pociągając swą ideą dość licznych wiernych, zwłaszcza świeckich²⁵.

2. Natura, cel i zadania ruchu

Budzące się w Kościele ruchy apostołskie to nie tylko zespoły sympatyków określonych wartości; to przede wszystkim żywe cząstki Kościoła. Stąd RAE dąży dziś do określenia swej eklezjalnej natury, swego celu i duchowości w tonie społeczności kościelnej.

a. Eklezjalna natura ruchu

Swą naturę RAE określa argumentami zaczerpniętymi ze współczesnej eklezjologii. Ta zaś ukazuje Kościół jako pielgrzymujący Lud Boży, stanowiący jedną i żywą rzeczywistość mistyczną oraz społeczną, w którą są włączeni konsekrowani przez chrzest wierni²⁶.

Wszyscy wierni uczestniczą we wspólnocie, czyli w komunii kościelnej, którą cechuje organiczna jedność i fundamentalna równość członków. Wszyscy też — zarówno duchowni, jak i świeccy — są współodpowiedzialni za los swego Kościoła i są powołani do pełnienia jego misji²⁷.

²⁵ *Dyrektorium*, nr 35.

²⁶ *Lumen gentium*, nr 7—8.

²⁷ Kan. 204 § 1, 208.

Prawda ta dowartościowuje tzw. zwykłych wiernych, czyli świeckich. Przez chrzest i bierzmowanie są oni bowiem przeznaczeni przez samego Boga do apostołstwa. Wezwaniem Chrystusa: „Idźcie na cały świat i głoście Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16, 15) odnosi się także do nich. Świeccy mają więc prawo i obowiązek współpracować w dziele ewangelizowania Kościoła i świata²⁸.

Członkowie ruchów odnowy odkrywają te prawdy poprzez niejako osobiste doświadczenie religijne. Dla nich Kościół jest rzeczywiście wspólnotą. W sposób szczególny jednakże przeżywają oni prawdę, że cały Kościół jest charyzmatyczny. Oznacza to, że każdy wierny otrzymał od Ducha Świętego szczególny dar (charyzmat), aby nim służyć i ubogacać Kościół, będący wspólnotą różnorodnych członków, służb i darów²⁹.

Rozważania te prowadzą do wniosku, że Ruch Apostołat Emigracyjnego ma naturę i charakter kościelny. Uczestniczy bowiem w sakramentalnej naturze Kościoła, powstał ze względu na Kościół i realizuje jego misję, żyje dla jego dobra i ubogaca go swoim charyzmatem.

To, co wyróżnia RAE we wspólnocie kościelnej, a tym samym określa jego tożsamość, opiera się na dwóch elementach: charyzmacie i służbie. Ten pierwszy, czyli specyficzny charyzmat, którego Duch Święty udzielił ruchowi, zbliża i jednoczy członków RAE, a więc tych, którzy mają udział w tym darze lub przynajmniej jest on im bliski. Dlatego pierwszym zadaniem RAE jest odkryć i rozwinąć własny charyzmat, utożsamić się z nim i sprawdzić w życiu jego płodność. Charyzmatyczny charakter ruchu nie wyklucza bynajmniej interwencji i pomocy ze strony pasterzy Kościoła³⁰.

Z charyzmatem łączy się drugi element, a mianowicie służba wspólnocie kościelnej. Wynika ona stąd, że charyzmat jest udzielony dla posługi Kościołowi. RAE nie ma więc celu tkwiącego jedynie w nim samym, ale istnieje on w Kościele i dla Kościoła. Jest on narzędziem służby Kościołowi, a konkretnie narzędziem wspierającym i dopełniającym urzędową działalność duszpasterską wśród emigrantów³¹.

Jak stąd widać, RAE ma charakter eklezjalny, a ten wymaga, aby członkowie ruchu czuli się wszędzie integralną i żywotną częścią lokalnych wspólnot kościelnych, w łonie których żyją i działają, aby byli wrażliwi na wszelkie potrzeby i impulsy lokalnego Kościoła, a także, by pozostawali w jedności z pasterzami³².

Na pytanie, czym jest w swej istocie RAE, trzeba najpierw stwierdzić, że nie jest organizacją czy stowarzyszeniem kościelnym. Jest on kościelnym ruchem apostołskim, czyli specyficzną grupą wiernych, złożoną z kapłanów, zakonników i świeckich, dążących do realizowania wspólnego celu, którym jest apostołstwo na rzecz emigrantów³³.

To, co duchowo jednoczy członków ruchu, jest jego charyzmat apostołskiej służby emigracji. Wyrazem tego daru jest idea przewodnia ruchu „Wszystko dla Boga i Polonii zagranicznej”. Nadto ruch integrują wewnętrznie takie czynniki, jak: oddani sprawie moderatorzy i liderzy; własne *Dyrektorium* określające duchowość i ogólne zasady działania ruchu; wreszcie życiowe (a nie tyle formalne) przyłgnięcie członków do własnego środowiska duchowego i apostołskiego.

²⁸ Kan. 211, 225; B. Forte, *Laicato e laicità*, Genova 1986, 39—65.

²⁹ B. Forte, *dz. cyt.*, 50—53, 82—83.

³⁰ *Lumen gentium*, nr 12, 13.

³¹ *Apostolicam actuositatem*, nr 6, 10; kan. 298 § 1; B. Forte, *dz. cyt.*, 84—89.

³² Por. kan. 209, 212; *Dyrektorium*, nr 57.

³³ Por. *Criteri di eclesialità dei gruppi, movimenti, associazioni*, Servizio Migranti 17 (1981) nr 5—6, 26; S. Clark, *Building Christian Communities*, Indiana 1972, 153—157.

W odniesieniu do Kościoła RAE jest specyficzną formą apostołatu, ściśle złączoną z całym duszpasterstwem Kościoła. Ponieważ wyrasta on z ogólnej misji Kościoła wobec emigrantów i w tej misji jest zakorzeniony, nie może wyrećać ogółu wiernych z ich zadań w tej dziedzinie. Raczej przeciwnie ma on być apostołskim zaczynem, przenikającym do wszystkich środowisk i wspólnot kościelnych, aby — działając tam od wewnątrz — przyczynić się do ożywienia powszechnego powołania Ludu Bożego w odniesieniu do emigrantów. Ruch ma więc być jakby zarodkiem odnowy społeczeństwa chrześcijańskiego, świadomego swej odpowiedzialności i swych zadań w dziedzinie ewangelizacji świata emigracji³⁴.

Siła odnowy społecznej, którą zamierza nieść ze sobą ruch, będzie oczywiście zawsze uzależniona od poziomu duchowości jego członków, od ich zespolenia z Kościołem, od ich dyspozycyjności i umiejętności adaptacji do konkretnych warunków i potrzeb emigrantów.

b. Cel i zadania ruchu

Jako specyficzna forma duszpasterstwa RAE posiada misję ukierunkowaną podwójnie: ku wewnątrz i na zewnątrz. Pierwsze ukierunkowanie polega na wspieraniu swych członków w realizowaniu ich ogólnego celu życia chrześcijańskiego, jakim jest oddawanie chwały Bogu i własne uswięcenie. Drugie zaś, specyficzne dla ruchu, polega na spełnianiu wszelkiego rodzaju apostołstwa wśród i na rzecz emigrantów, zarówno w kraju, jak i poza jego granicami³⁵.

Misja ta, tkwiąca w sercu powołania i duchowości ruchu, jest właściwą racją bytu RAE, a dla jego członków jest sposobem oddania się Bogu i szczenia Jego chwały, budowania Kościoła oraz uczestnictwa w dziele przemiany i zbawienia świata.

Ruch pragnie spełniać swą charyzmatyczną służbę wobec polskich emigrantów, kulturowo tkwiących w polskości, a rozproszonych na wszystkich kontynentach świata. Szczególną uwagę zwraca on na emigrantów świeżo opuszczających swą ojczyznę³⁶.

Swą apostołską misją zamierza on też objąć, gdzie to możliwe i potrzebne, emigrantów (lub imigrantów) innych narodowości, wyznań czy religii. Tym sposobem wyraża on swą troskę o szersze potrzeby Kościoła i świata, pragnie wnieść swój wkład w rozwój Kościołów lokalnych i wypełnić ciężący na całym Ludzie Bożym obowiązek działalności misyjnej³⁷. Ta tętnąca duchem uniwersalistycznym idea ruchu warta jest upowszechnienia z czasem wśród innych narodów.

Z tego ogólnie nakreślonego celu wynikają bardziej konkretne zadania apostołskie. Pierwszym jest propagowanie idei powszechnego apostołatu emigracyjnego, a w tym również budzenie w społeczeństwie zainteresowania problemami i potrzebami emigrantów, upowszechnianie wiedzy o zjawisku emigracji, przyczynianie się do podnoszenia kultury emigrowania³⁸. Te działania powinny też wpływać na odnowę powołania Kościołów lokalnych wobec wszelkich zjawisk ruchliwości ludzkiej.

Drugim zadaniem RAE jest bezpośrednia służba emigrantom poprzez okazywaną im pomoc: duchową, duszpasterską, kulturalną, społeczną, materialną. Służba ta musi oczywiście uwzględniać konkretne potrzeby, wła-

³⁴ Por. Pawła VI i Jana Pawła II spotkania ze wspólnotami neokatechumenalnymi, Lublin 1986, 75, 104, 147; *Dyrektorium*, nr 39.

³⁵ *Dyrektorium*, nr 38, 52.

³⁶ *Tamże*, nr 40.

³⁷ *Tamże*, nr 23, 40.

³⁸ *Tamże*, nr 39 a.

ściwe dla różnych etapów emigracji, rodzajów emigrowania czy kategorii osób emigrujących³⁹.

Ważnym zadaniem jest integrowanie działalności istniejących już dzieł (w kraju i za granicą), które zajmują się apostołatem emigracyjnym, a także inicjowanie czy upowszechnianie nowych form i metod apostołstwa.

Szczególnie delikatnym i doniosłym dla przyszłości omawianego apostołatu jest zadanie budzenia i formacji powołań: kapłańskich zakonnych i apostołów świeckich dla emigracji. Wkład członków w tej dziedzinie jest zróżnicowany stanem, powołaniem i możliwościami działania. Wszyscy mogą oczywiście zjednywać jak największą ilość sympatyków ruchu⁴⁰.

W aktualnej sytuacji w ruchu zwraca się dużą uwagę na zadanie ożywienia duchowej i kulturalnej więzi pomiędzy polską emigracją (Polonią zagraniczną) a Matką i Kościołem w Polsce. W tym celu RAE inspirowane różne formy dwustronnych kontaktów i popiera współpracę krajowych i emigracyjnych dzieł apostołskich⁴¹.

Inwencja i inicjatywa apostołska członków ruchu to dodatkowy dar Boży, który rodzi nadzieję, że w przyszłości ruch rozszerzy swe zadania. Już dziś jednak poszczególni członkowie mogą oczywiście podejmować inne, dostępne dla siebie apostołskie działania, zgodne z misją Kościoła i ich powołaniem⁴².

3. Działalność apostołska

Apostołat emigracyjny uczestniczy w misterium i misji Kościoła. Dlatego powinien być skierowany ku zbawieniu ludzi i budowaniu mistycznego Ciała Chrystusa, a równocześnie ku doskonaleniu osobistego i społecznego życia emigrantów. W działalności tej bierze się pod uwagę dobro wspólne Kościoła, Ojczyzny, krajów zamieszkania emigrantów i całej rodziny ludzkiej⁴³.

Eklezjalny charakter ruchu zobowiązuje wszystkich członków, aby swą działalność apostołską prowadzili zawsze w jedności i w ściślejszej współpracy z pasterzami Kościoła, w łączności z innymi grupami i wspólnotami Ludu Bożego, a w szczególności z samymi emigrantami⁴⁴.

W kontaktach z emigrantami członkowie ruchu szanują ich godność i podmiotowość. To oni bowiem są autorami swego losu, im samym najbardziej zależy na właściwym rozwiązaniu własnych problemów, a w życiu są często pierwszymi i najlepszymi apostołami swych rodzin i środowisk. Ruch pragnie więc działać zgodnie z zasadą pomocniczości, która nakazuje wspierać a nie wyręczać. W samym działaniu wyklucza on postawę paternalizmu, a uczy swych członków postawy braterskiej i służebnej⁴⁵.

W swej działalności apostołskiej na emigracji ruch pielęgnuje wśród emigrantów więź z ojczyzną, czerpiąc z niej inspirację i moce duchowe, wartości kulturowe i konkretne wsparcie duszpasterskie. Miłość do własnej ojczyzny, będąca moralnym obowiązkiem każdego chrześcijanina, członkowie starają się jednak zawsze łączyć z lojalnością wobec krajów zamieszkania oraz z szacunkiem dla innych narodów i ich kultur⁴⁶.

Dopiero po tych ogólnych zasadach, określających działalność apostołską

³⁹ *Tamże*, nr 39 b.

⁴⁰ *Tamże*, nr 39 c.

⁴¹ *Tamże*, nr 39 e.

⁴² *Tamże*, nr 39 f.

⁴³ *Tamże*, nr 56.

⁴⁴ Kan. 209—212.

⁴⁵ DDE, nr 196.

⁴⁶ *Dyrektorium*, nr 53, 58.

RAE, można zapytać, gdzie i jak członkowie ruchu działają? Otóż polem ich apostolskiej działalności jest cały świat, a więc kraj ojczysty i wszystkie kraje (ponad 100), w których zamieszkują choćby małe grupy polskich emigrantów. Swą apostolską troskę członkowie starają się okazywać: zamierzającym emigrować, świeżym emigrantom, ich rodzinom, duszpasterzom emigracyjnym, grupom polonijnym. W dalszej perspektywie pragną oni rozciągnąć swą służbę na cały świat emigracji⁴⁷.

Intencją RAE jest działać w ramach duszpasterskiej organizacji Kościoła. Dlatego dąży on do włączenia się we wszystkie struktury kościelne: diecezje, parafie, instytuty zakonne, stowarzyszenia kościelne itd. Nie zamierza przy tym być tam strukturą konkurencyjną, ale pragnie być „duszą ożywiająca” kościelne instytucje, jakby źródłem nieustannie odradzającym ich apostolskie powołanie wobec emigrantów⁴⁸.

Pierwszym i uprzywilejowanym środowiskiem działania ruchu jest parafia: krajowa i emigracyjna. Ten fakt decyduje, że RAE ma w dużej mierze charakter parafialny. Zadaniem członków ruchu jest staranie, aby parafia, w której działają, stawała się wspólnotą apostolską i misyjną, otwartą na przybyszów i obcych, a równocześnie rozszerzającą „granice miłości aż po krańce ziemi i troszczącą się o tych, którzy są z dala, w podobny sposób jak o własnych członków”⁴⁹. Prowadząc w parafii apostoła emigracyjny członkowie wspierają tym samym duszpasterzy w wypełnianiu ich obowiązków wobec emigrujących czy imigrujących parafian.

Drugim ważnym środowiskiem działania członków jest rodzina, która w bardzo licznych przypadkach posiada bliskich za granicą, a niejednokrotnie jest wskutek emigracji boleśnie rozdarta. Dlatego RAE zakorzenia się w rodzinach w kraju i na emigracji, służąc pomocą w odnowie więzi rodzinnych pomiędzy rozdzielonymi rodakami, a także budząc apostolskie postępowanie rodzin wobec emigrantów⁵⁰.

Bardzo docenianym polem działania członków jest młodzież, która najczęściej emigruje i przeżywa dramaty związane z życiem na obczyźnie. Wobec młodzieży ruch akcentuje działalność o charakterze prewencyjnym, która zapobiega możliwym do uniknięcia dramatom ludzkim. Dostępną pomocą służy on również młodzieży polonijnej, pomagając jej zwłaszcza w poznawaniu kultury swych ojców i w rozwoju życia chrześcijańskiego⁵¹.

Członkowie RAE rekrutują się z różnych środowisk i tam też spełniają swe apostolskie posłannictwo. Na podkreślenie zasługują środowiska: instytuty zakonne, instytuty świeckie, seminaria duchowne, stowarzyszenia kościelne, małe grupy, inne ruchy kościelne, ludzie chorzy i samotni, instytucje naukowe i kulturalne. Wszystkie one mogą na swój sposób wspierać emigrantów i przyczyniać się do ożywienia duchowych więzi Polonii zagranicznej z Macierzą.

RAE, podobnie jak każdy inny ruch apostolski, jest jakby „małym Kościołem” i dlatego spełnia on podstawowe funkcje Kościoła: profetyczną, kapłańską i służebną⁵². W tej potrójnej misji mieści się szeroki wachlarz środków apostolskich, a mianowicie: świadectwo życia prawdziwie chrześcijańskiego, zwłaszcza czynna miłość wobec braci emigrantów; otwarte głoszenie Ewangelii w formie homilii, konferencji, katechezy, wykładów, odczytów; uczestnictwo w liturgii, zwłaszcza we Mszy św.; modlitwa i duchowe ofiary składane za emigrantów; dialog i informacja; działalność za pośred-

⁴⁷ Tamże, nr 40.

⁴⁸ Por. M. Camisasca, dz. cyt., 19.

⁴⁹ *Ad gentes*, nr 37; *Dyrektorium*, nr 41; G. Bonicelli, *Gruppi e parrocchia*, w: *Gruppi e parrocchia Quale rapporto?* Napoli-Roma 1981, 28—38.

⁵⁰ *Dyrektorium*, nr 42.

⁵¹ Tamże, nr 43—44.

⁵² M. Camisasca, dz. cyt., 23—24.

nictwem środków społecznego przekazu; inicjowanie i prowadzenie różnych dzieł pomocy społecznej dla emigrantów; materialne wspieranie tych dzieł, itp.⁵³

Formy działania RAE są oczywiście dostosowane do powołania, charyzmatu i urzędu członków. Ze zrozumiałych racji nader niezbędnymi i cennymi członkami są kapłani, którzy są moderatorami i opiekunami ruchu. Popierając apostołat emigracyjny wypełniają oni najlepiej własne obowiązki paasterskie wobec emigrantów i przyczyniają się do ożywienia ducha misyjnego swych parafii⁵⁴.

Jak dotąd największy wkład w apostołat emigracyjny wnoszą instytuty życia konsekrowanego. Te z nich, dla których apostołat ten „stanowi jedyną rację bytu” (chrystusowcy i misjonarki dla Polonii Zagranicznej) są z racji swego powołania trzonem ruchu. Ich zadaniem jest być „obowiązującym punktem odniesienia i wsparcia” dla całego duszpasterstwa i apostołatu emigracyjnego. Jednakże również inne instytuty męskie i żeńskie mogą uczestniczyć w ruchu, ubogacając go własnym charyzmatem. Formy i metody apostołskiego działania osób zakonnych są bardzo zróżnicowane i wynikają z charyzmatu poszczególnego zakonu⁵⁵.

Jak już wspomniano, emigracja staje się w coraz większym stopniu polem apostołstwa świeckich, którzy zresztą są do tego apostołstwa — co wyraźnie podkreślają oficjalne dokumenty Kościoła — powołani. Bez ich udziału i współpracy wiele spraw duszpasterstwa emigracyjnego „nie da się rozwiązać”⁵⁶. RAE opiera się dlatego w ogromnej mierze na świeckich i oferuje im szerokie możliwości zaangażowania się w działalność apostołską.

Z tytułu kapłaństwa wspólnego, czyli na podstawie własnego powołania, świeccy podejmują w ruchu działania apostołskie zgodne z ich stanem, pozycją społeczną i charyzmatem. Prawdziwymi apostołami emigrantów stają się oni przez modlitwę i życie duchowe, codzienne prace, czyny pokutne, czyny miłości, apostołat słowa i duku, ofiary materialne składane na dzieła apostołstwa emigracyjnego⁵⁷.

Nadto na podstawie zlecenia (mandatu) pasterzy odpowiednio przygotowani świeccy mogą uczestniczyć w kościelnych pracach apostołskich, a w szczególności jako katecheci, nauczyciele katolicy, animatorzy w parafiach, asystenci społeczni, opiekunowie charytatywni, radcy prawni, itp.⁵⁸

Apostołat emigracyjny obejmuje więc szeroki wachlarz działań o charakterze duchowym, pastoralnym, społecznym i kulturalnym. Dzięki temu dzieło to jest wszechstronne i pełne, bez stawiania w nim sztucznej granicy pomiędzy tym co religijne i świeckie, nadprzyrodzone i doczesne.

Formy i metody działania ruchu są zróżnicowane w zależności od powołania i charyzmatu członków, a także od charakteru dzieł (zgrupowania zakonne, seminaria, instytuty pastoralne), które w ramach ruchu zachowują własną autonomię. Generalnie rzecz biorąc apostołat ten można spełniać indywidualnie lub zespołowo.

Ten pierwszy sposób wynika poniekąd z natury ruchu, w którym więzi interpersonalne są z reguły luźne i stąd brak w nim na ogół określonej współzależności w działaniu. Działając indywidualnie członkowie pamiętają jednak, że ich misja nie jest dziełem „samotnych żeglarzy”, ale wymaga współzycia i współdziałania z innymi braćmi⁵⁹.

⁵³ *Dyrektorium*, nr 61.

⁵⁴ *Tamże*, nr 62.

⁵⁵ *Tamże*, nr 63.

⁵⁶ *Instr. De pastore migratorum cura*, nr 56.

⁵⁷ *Dyrektorium*, nr 64 a.

⁵⁸ *Tamże*, nr 64 b.

⁵⁹ B. Forte, *dz. cyt.*, 76.

Działanie zespołowe w ruchu nie wynika z formalnej organizacji, ale ze społecznego charakteru charyzmatów, które „zawsze tworzą więzi oparte na podobieństwach”⁶⁰. Charyzmaty tworzą komunie osób. Właśnie dlatego w RAE, podobnie jak w innych ruchach, rodzą się spontanicznie małe grupy, które odkrywają wartość i skuteczność pracy zespołowej.

Podstawowymi formami apostołstwa zespołowego (choć także indywidualnego) RAE są: apostołat modlitwy, apostołat parafialny w kraju, apostołat parafialny na emigracji, apostołat rodzin, apostołat dzieci i młodzieży, apostołat powołań i formacji apostołskiej, apostołat społeczny, apostołat nauki, apostołat kultury, apostołat poprzez środki społecznego przekazu, apostołat współpracy z zagranicą (Macierzą), apostołat specjalny.

W związku z tym w ruchu dostrzega się potrzebę zorganizowania wyspecjalizowanych dzieł apostołstwa emigracyjnego, a zwłaszcza komitetów diecezjalnych i lokalnych, ośrodków informacji i poradnictwa, wydawnictw itp.⁶¹

Szczególną okazją dla upowszechnienia idei RAE jest Dzień Emigranta i święto patronalne ruchu, którym jest uroczystość Chrystusa Króla.

4. Struktura ruchu

RAE jest formą apostołatu, umożliwiającą zaangażowanie w niej wiernym, należącym do różnych stanów i kategorii osób. Jest on otwarty na kaptanów, na osoby życia konsekrowanego, stowarzyszenia kościelne, zwykłych ludzi świeckich, zarówno żyjących na emigracji jak i w kraju.

Z tej racji ruch jest strukturalnie zróżnicowany, a w jego łonie można wyróżnić trzy kręgi członków: miłośników, przyjaciół i sympatyków. Kryterium wyróżniającym jest stopień zaangażowania się w apostołacie.

Ten pierwszy krąg (miłośnicy) tworzą ci, którzy z motywów miłości Boga i bliźniego zobowiązują się do bezpośredniej służby apostołskiej wśród emigrantów (duszpasterze i apostołowie emigracyjni) lub wykonują w kraju kościelną posługę apostołską na rzecz emigrantów. Trzonem tego kręgu są zgromadzenia zakonne, które poświęciły się na służbę polskiej emigracji: chrystusowcy i misjonarki Chrystusa Króla⁶².

Krąg przyjaciół RAE obejmuje członków, którzy formalnie zadeklarowali swą osobistą decyzję przystąpienia do Ruchu z myślą o wypełnianiu jego zadań. Korzystając z formacji i duchowego wsparcia Kościoła (m.in. Instytutu Duszpasterstwa Emigracyjnego) przyjaciele RAE łączą się w kościelne grupy apostołskie, stając się w nich często bezpośrednimi współpracownikami duszpasterzy⁶³.

Najszerzy krąg tworzą sympatycy, którzy bez szczególnej deklaracji wspierają ruch i w dostępny dla siebie sposób realizują jego zadania. Działają oni zwykle indywidualnie we własnym środowisku społecznym⁶⁴.

Zaangażowane w RAE instytucje i dzieła apostołskie (np. zgromadzenia zakonne, seminaria, Instytut Duszpasterstwa Emigracyjnego) zachowują swą autonomię i działają zgodnie z przyjętymi w nich zasadami.

Dzięki tej strukturalnej elastyczności ruch jest szeroką platformą współdziałania apostołskiego dla licznych wiernych oraz różnych dzieł kościelnych. Czynnikiem zapewniającym mu niezbędną jedność jest wspólna idea apostołatu emigracyjnego, określona w *Dyrektorium* RAE. Jest nim również respektowany przez członków autorytet kościelny. Zgodnie z ogólnymi normami prawa, odnoszącymi się do polskiego duszpasterstwa emigracyjnego, RAE po-

⁶⁰ Jan Paweł II, *przem.* 12 IX 1985, nr 3.

⁶¹ *Dyrektorium*, nr 65—69.

⁶² *Tamże*, nr 49, 63.

⁶³ *Tamże*, nr 48.

⁶⁴ *Tamże*, nr 47.

zostaje pod władzą prymasa Polski, duchowego opiekuna tegoż duszpasterstwa, a także biskupów diecezji, w których ruch działa. Wszędzie pozostaje on w jedności i współdziała z miejscowymi duszpasterzami ⁶⁵.

Duchowy patronat nad RAE spełnia Towarzystwo Chrystusowe, wobec którego członkowie tworzą jakby poszerzoną rodzinę duchową i apostołską. Chrystusowcy czują się dlatego obowiązani do wspomagania RAE i przepajania go swym duchem i charyzmatem (por. kan. 677 § 2).

Wewnętrzna władzą koordynującą dla RAE jest rada naczelna, a w poszczególnej diecezji jest nią rada diecezjalna. Podstawową jednostką RAE jest grupa lokalna (parafialna, zakonna, seminaryjna), która wszędzie pragnie być żywą częścią szerszej wspólnoty kościelnej. Dzięki temu znajduje ona tam dla siebie odpowiednie środowisko działania, nawiązuje współpracę z innymi grupami apostołskimi, a także ma tam zapewnioną opiekę duszpasterzy ⁶⁶.

Życie w grupie zapewnia członkom stałą formację, postęp duchowy i owocność pracy apostołskiej. Narzędziem więzi grupowej są zebrania grup, mające charakter modlitewny, formacyjny, apostołski i towarzyski.

5. Duchowość i formacja członków

Oryginalność i tożsamość RAE wymagają od członków zachowania specyficznej duchowości ruchu. Jej ostatecznym źródłem jest Duch Święty, który w konkretnej sytuacji historycznej uobecnia Chrystusa w każdym człowieku. Jest więc ona jakby ekspresją życia Chrystusa w naszym czasie. Jej zaś bezpośrednim źródłem jest zaaprobowana przez Kościół duchowość chrystusowców, z których ruch wyrósł i których duchem pragnie się karmić ⁶⁷.

Fundamentem tej duchowości są cnoty teologiczne (boskie): wiara, nadzieja i miłość, które kształtują pełną i dojrzałą osobowość chrześcijańską. Na specyficzną duchowość ruchu składają się nadto: umiłowanie misji apostołskiej w świecie emigracji; radosne poświęcenie siebie (pracy, ofiary, czasu, środków) na służbę polskim emigrantom; silne poczucie jedności kościelnej; miłość do własnej ojczyzny i jej kultury z równoczesnym poszanowaniem innych narodów i kultur; duch uniwersalistyczny, misyjny i ekumeniczny ⁶⁸.

W ruchu podkreśla się potrzebę ścisłego związku pomiędzy działalnością apostołską a życiem duchowym członków. Skuteczność bowiem pracy apostołskiej zależy przede wszystkim od głębi życia duchowego apostoła. Dlatego każdy członek powinien traktować troskę o własne uświęcenie jako niezbędny fundament jakichkolwiek prac apostołskich. Co więcej, rozwinięte życie duchowe jest już najbardziej istotną formą apostołstwa i sprawdzianem autentyczności wszelkich zewnętrznych działań apostołskich. Tylko bowiem z prawdziwie świętego życia, karmionego Słowem Bożym, sakramentami i modlitwą, pochodzi autentyczny zapal apostołski, zaangażowanie w sprawy Boże i ofiarne miłość bliźniego. Zjednoczony z Bogiem apostoł działa owocnie mocą mieszkającego w nim Ducha, przyczynia się do wzrostu Kościoła, a równocześnie jego apostołski trud jest drogą jego własnego uświęcenia ⁶⁹.

Jak stąd wynika, działalność apostołska wymaga od członków RAE pogłębionej formacji, ożywiającej ich autentyczną tożsamość życia chrześcijańskiego. Formacja ta, prowadzona równocześnie w zakresie duchowym, teologicznym, apostołskim i praktycznym, jest dostosowana do stanu i powołania poszczególnych członków. Wszyscy oni mają starać się o pełniejszą i stałą formację, opartą na lekturze Pisma Świętego, na uczestnictwie w Eucharystii

⁶⁵ *Tamże*, nr 72.

⁶⁶ *Tamże*, nr 74.

⁶⁷ *Tamże*, nr 73.

⁶⁸ *Tamże*, nr 53.

⁶⁹ *Tamże*, nr 52.

— będącej źródłem i szczytem wszelkiej działalności kościelnej, na innych sakramentach, na modlitwie, a także na bezinteresownej służbie apostołskiej⁷⁰.

W tym celu członkowie ruchu troszczą się o prowadzenie systematycznej pracy nad sobą, a w grupach apostołskich praktykowane są wspólne spotkania modlitewno-formacyjne, konferencje i ćwiczenia duchowne⁷¹.

Ci członkowie, którzy mają pełnić kościelne posługi apostołskie wśród i na rzecz emigrantów, otrzymują nadto specjalistyczne przygotowanie w Instytucie Duszpasterstwa Emigracyjnego w Poznaniu.

Z przedstawionych tu rozważań wynika, że RAE może, jeśli należycie się rozwinie, pomóc w osiągnięciu trzech ważnych efektów społecznych. Najpierw może przyczynić się do ożywienia apostołskiego powołania całego polskiego społeczeństwa katolickiego wobec emigracji, a tym samym do podniesienia w kraju kultury emigrowania, zapobiegania negatywnym następstwom emigracji, a także wykorzystania ewangelizacyjnych, społecznych i kulturowych szans, jakie niesie ze sobą emigracja. Po drugie może dopełnić i wesprzeć duszpasterstwo polonijne w odrodzeniu życia religijnego grup polonijnych, zwłaszcza poprzez uaktywnienie młodzieży emigracyjnej w życiu kościelnym i polonijnym. Trzecim wreszcie efektem, będącym jakby naturalnym owocem poprzednich, powinno być ożywienie duchowej i kulturowej więzi pomiędzy narodem i Kościołem w Polsce a Polonią zagraniczną.

ks. Józef Bakalarz TChr., Lublin

⁷⁰ *Tamże*, nr 54.

⁷¹ *Tamże*, nr 77.